

Faktorizace pomocí $\varphi(n)$

21. přednáška z kryptografie

Obsah

- 1 Faktorizace pomocí $\varphi(n)$
- 2 Algoritmus na poznání perfektní mocniny

Faktorizace pomocí $\varphi(n)$

V případě Fermatova a Millerova-Rabinova testu prvočíselnosti jsme si všimli, že volba některých svědků složenosti čísla n umožní najít faktor čísla n .

- Volba $a \in \mathbb{Z}_n^+ \setminus \mathbb{Z}_n^*$ poskytne faktor $d = \gcd(a, n) > 1$.
- Volba $a \in K_n \setminus L_n$ vygeneruje netriviální druhou odmocninu z 1 (tj. $c \neq \pm 1$, kde $c^2 = 1$ v $\mathbb{Z}_n$), která poskytne faktory $d_{1,2} = \gcd(c \pm 1, n) > 1$.

Použijeme techniku z důkazu odhadu počtů falešných svědků prvočíselnosti u Millerova-Rabinova testu a ukážeme, že problém faktorizace n je ekvivalentní problému znalosti $\varphi(n)$.

Faktorizace pomocí $\varphi(n)$

Tvrzení

Problém faktorizace n je ekvivalentní problému znalosti $\varphi(n)$,
aneb ze znalosti jednoho lze spočítat druhé v polynomiálním čase.

- Z faktorizace $n = \prod_{i=1}^r p_i^{e_i}$ máme $\varphi(n) = \prod_{i=1}^r p_i^{e_i-1}(p_i - 1)$.
- Pro $n = pq$ ze znalosti $\varphi(n)$ spočteme p, q jako řešení kvadratické rovnice $x^2 - (n + 1 - \varphi(n))x + n = 0$.
Protože $\varphi(n) = (p - 1)(q - 1) = n - (p + q) + 1$, známe součet a součin obou řešení.
- Pro libovolné n navrhneme polynomiální algoritmus, který ze znalosti násobku exponentu grupy $\mathbb{Z}_n^*$ spočte faktorizaci n .

Faktorizace pomocí $\varphi(n)$

Exponent grupy $\mathbb{Z}_n^*$

Exponent grupy $\mathbb{Z}_n^*$ je nejmenší $m > 0$ takové, že $a^m = 1$ pro všechna $a \in \mathbb{Z}_n^*$. Značí se $\lambda(n)$, tzv. Carmichaelova funkce.

- $\lambda(\prod_{i=1}^r p_i^{e_i}) = \text{lcm}(\lambda(p_1^{e_1}), \dots, \lambda(p_r^{e_r}))$.
- $\lambda(p^e) = \varphi(p^e) = p^{e-1}(p-1)$ pro prvočísla $p > 2$
- $\lambda(2^e) = \frac{\varphi(2^e)}{2} = 2^{e-2}$ pro $e \geq 3$, $\lambda(4) = 2$, $\lambda(2) = 1$.

Důsledek

- Pro každé n platí $\lambda(n) \mid \varphi(n)$, aneb $\varphi(n)$ je násobek exponentu grupy $\mathbb{Z}_n^*$.
- Pro každé $n > 2$ je $\lambda(n)$ sudé.
- Pokud $d \mid n$, pak $\lambda(d) \mid \lambda(n)$.

Faktorizace pomocí $\varphi(n)$

Algoritmus na nalezení faktoru čísla n pomocí násobku $\lambda(n)$

Vstup: $n > 1$ liché, kde $n \neq p^e$ pro žádné prvočíslo p ,
 m takové, že $\lambda(n) \mid m$, $m = t 2^h$ pro t liché;

Výstup: d , kde $d \mid n$, $1 < d < n$, nebo hláška "neúspěch"

- $a \xleftarrow{\$} \mathbb{Z}_n^+$
- $d \leftarrow \gcd(a, n)$
- if $d > 1$ then output d and halt endif
- $b \leftarrow a^t$ v $\mathbb{Z}_n$ (nyní je $a \in \mathbb{Z}_n^*$, tedy $a^m = 1$ v $\mathbb{Z}_n$)
- for $j \leftarrow 0$ to $h - 1$ do
  - $d \leftarrow \gcd(b - 1, n)$
  - if $1 < d < n$ then output d and halt endif
  - $b \leftarrow b^2$ v $\mathbb{Z}_n$ enddo
- output "neúspěch"

Faktorizace pomocí $\varphi(n)$

Tvrzení

Pravděpodobnost, že algoritmus nalezne faktor čísla n je aspoň $\frac{1}{2}$.

Volba $a \in \mathbb{Z}_n^+ \setminus \mathbb{Z}_n^*$ vede k faktorizaci v 1.části, volba $a \in \mathbb{Z}_n^*$ vede vždy k vygenerování nějaké druhé odmocniny z jedné v 2.části.

Algoritmus může ohlásit neúspěch jen při volbě $a \in L$, kde $L = \{a \in \mathbb{Z}_n^*, \text{ když } a^{t^{2^j}} = 1, \text{ pak } a^{t^{2^{j-1}}} = \pm 1, \text{ pro } 1 \leq j \leq h\}$.

Podobně jako u Millerova-Rabinova testu lze dokázat, že pro $n = \prod_{i=1}^r p_i^{e_i}$, kde $r \geq 2$, p_i lichá prvočísla, platí:

$$|L| \leq \frac{2}{2^r} |\text{Ker } \rho_{t^{2^g}}| \leq \frac{1}{2} |\mathbb{Z}_n^*|,$$

kde $\rho_{t^{2^g}} : x \mapsto x^{t^{2^g}}$, $g = \min\{h, h_1, \dots, h_r\}$, $m = t^{2^h}$, $\varphi(p_i^{e_i}) = t_i^{2^{h_i}}$ a t, t_i jsou lichá.

Faktorizace pomocí $\varphi(n)$

Časová náročnost

- Pokud je $m \in O(n)$ (což pro $\varphi(n)$ platí), pak algoritmus potřebuje čas $O(\text{len}(n)^3)$. Očekávaný počet opakování, než nastane úspěch, je dva.
- Rozložíme-li $n = d_1 d_2$, pak $\lambda(d_i) \mid \lambda(n) \mid m$ a algoritmus můžeme použít rekurzivně. Rekurzivních volání algoritmu bude nejvýše $O(\text{len}(n))$.
- Ověřování prvočíselnosti či perfektní mocniny trvá zhruba $O(\text{len}(n)^3)$ (viz dále).
- Ze znalosti násobku $\lambda(n)$ získáme úplnou faktorizaci čísla n v čase zhruba $O(\text{len}(n)^4)$.

Faktorizace pomocí $\varphi(n)$

Časová náročnost

Náš algoritmus, který nalezne netriviální faktor čísla n ze znalosti čísla m , kde $\lambda(n) \mid m$, funguje jen pro lichá $n \neq p^e$ pro libovolné prvočíslo p . To ale postačí, neboť:

- Sudé $n = 2^i \tilde{n}$, kde $\tilde{n}$ liché najdeme v čase $O(\text{len}(n))$. Dále faktorizujeme $\tilde{n}$ naším algoritmem, neboť $\lambda(\tilde{n}) \mid m$.
- Perfektní mocninu $n = \tilde{n}^e$ poznáme v čase $O(\text{len}(n)^3 \text{len}(\text{len}(n)))$ a faktorizujeme $\tilde{n}$, neboť $\lambda(\tilde{n}) \mid m$.
- Prvočíslo $n = p$ poznáme Millerovým-Rabinovým testem $MR(\cdot, k)$ v čase $O(k \text{len}(n)^3)$ a už ho nefaktorizujeme.

Algoritmus na poznání perfektní mocniny

Výpočet celočíselné druhé odmocniny

Vstup: $n \in \mathbb{N}$

Výstup: $m = \lfloor \sqrt{n} \rfloor$

Poznámka: Je-li $2^{l-1} \leq n < 2^l$, pak $2^{\frac{l-1}{2}} \leq m < 2^{\frac{l}{2}}$.

Budeme druhou odmocninu z n počítat po bitech:

- $k \leftarrow \lfloor \frac{\text{len}(n)-1}{2} \rfloor$
- $m \leftarrow 0$
- for $i \leftarrow k$ down to 0 do
  - if $(m + 2^i)^2 \leq n$ then $m \leftarrow m + 2^i$ endif enddo
- output m

Časová náročnost je $O(\frac{\text{len}(n)}{2} \text{len}(n)^2) = O(\text{len}(n)^3)$,
 nebo jen $O(\text{len}(n)^2)$, protože umocnění na druhou je posun bitů.

Algoritmus na poznání perfektní mocniny

Výpočet celočíselné e -té odmocniny

Vstup: $n \in \mathbb{N}$

Výstup: $m = \lfloor \sqrt[e]{n} \rfloor$

Poznámka: Je-li $2^{l-1} \leq n < 2^l$, pak $2^{\frac{l-1}{e}} \leq m < 2^{\frac{l}{e}}$.

- $k \leftarrow \lfloor \frac{\text{len}(n)-1}{e} \rfloor$
- $m \leftarrow 0$
- for $i \leftarrow k$ down to 0 do
  - if $(m + 2^i)^e \leq n$ then $m \leftarrow m + 2^i$ endif enddo
- output m

Časová náročnost je $O(\frac{1}{e} \text{len}(n)^3)$.

Algoritmus na poznání perfektní mocniny

Algoritmus na poznání perfektní mocniny

Vstup: $n \in \mathbb{N}$

Výstup: Odpověď na otázku, zda je $n = m^e$ pro nějaké $m, e \in \mathbb{N}$.

Poznámka: $m \geq 2, 2 \leq e \leq \text{len}(n) + 1$

- for $e \leftarrow 2$ to $\text{len}(n) + 1$ do
  - $m \leftarrow \lfloor \sqrt[e]{n} \rfloor$
  - if $m^e = n$ then output m, e and return *true* endif enddo
- return *false*

Časová náročnost je $O(\sum_{e=2}^{\text{len}(n)+1} \frac{1}{e} \text{len}(n)^3)$,
nahradíme-li sumu integrálem, získáme $O(\text{len}(n)^3 \text{len}(\text{len}(n)))$.

Faktorizace pomocí $\varphi(n)$

Literatura

- Shoup: A Computational Introduction to Number Theory and Algebra. Kapitola 10.
<http://shoup.net/ntb/>